

УДК 821.162.1.09

Аліна Швець
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЖАНРОВІ ТА ТЕМАТИЧНІ АСПЕКТИ ШЛЯХЕТСЬКОЇ ГАВЕНДИ ГЕНРИКА ЖЕВУСЬКОГО

У статті розглянуто ідейно-художню своєрідність збірки гавенд «Щоденники Соплиці» Генрика Жевуського, окрема гавенда «Конфедерацька проповідь», жанрові та тематичні аспекти шляхетських гавенд.

Ключові слова: гавенда, шляхта, магнати, збірка «Щоденки Соплиці», гавенда «Конфедерацька проповідь», розповіді з минулого, Барська конфедерація.

W artykule przedstawiono specyfikę ideologiczną i artystyczną zbioru gawęd «Pamiętki Soplicy» Henryka Rzewuskiego oraz oddzielnej gawędy «Kazanie konfederackie», aspekty gatunkowe i tematyczne gawędy szlacheckiej.

Słowa kluczowe: gawęda, szlachta, magnaci, zbiór «Pamiętki Soplicy», gawęda «Kazanie konfederackie», historie z przeszłości, Konfederacja Barska.

The article describes the ideological and artistic originality havend collection «Notes Siplicy» of Henryk Rzewuski, separate havenda «Sermon konfederatcka», genre and thematic aspects noble havend.

Keywords: havenda, nobles, magnates, collection «Notes Soplicy», «Sermon Konfedekatcka» stories from the past, the Bar Confederation.

Шляхетська гавенда — це специфічний жанр, який знайшов відображення тільки у польській літературі, де розповідається про правдиві, цікаві події з поточного життя в вигляді епічного твору, наслідує форму усних розповідей, з'явившись певним чином в традиційній культурі польської шляхти. Як твердив Юзеф Ігнацій Крашевський — «Добре, що ці твори називали шляхетськими, бо шляхетські по суті вони, а не польські».

Жанр гавенди безпосередньо пов'язаний з ідеалами та цінностями, які належать до спадщини романтизму, адже її народження та найбільший розквіт припадають саме на пізній період цього руху в літературі, так само як історична ситуація в Польщі особливо 20-х і 30-х років XIX ст. Це був час обміну поколінь. Покоління, що пам'ятало Річ Посполиту до її розділення вже відходило, а її місце займали молоді поляки. Також своєю появою жанр завдячує сарматській культурі, в якій усне слово мало набагато більше значення ніж написане. Історії найкращих місцевих гавендарів надзвичайно цінувались серед різних верств суспільства.

Гавенду можна розпізнати через постать оповідача. Зазвичай це типовий шляхетич старої школи, свідок минулого Речі Посполитої з середини XVII і початку XIX століття, який був живим уособленням її давньої культури. Розповідається, або переповідає про події які колись відбувалися, про побут шляхтичів, їх звичаї та культуру сарматизму.

Мовний стиль гавенди наближений до повсякденного живого мовлення, простої тогочасної говірки з емоційно забарвленими словами, тобто, вживались діалектизми, жаргонізми, вульгаризми, професіоналізми. Гавенді властива відсутність композиційної стрункості, відступи від основного тематичного стрижня, вільне впроваджен-

ня щораз нових сюжетних мотивів, повторення та риторичні звернення. Цей жанр переважно прозовий, але бувають і вірші. Саме в шляхетському середовищі функціонували усні оповідання після полювання, під час товариської бесіди, за бенкетним столом, тощо.

У систему польських літературних жанрів гавенду ввели романтики. Перші кроки у цьому напрямку зробив Адам Міцкевич у своїй творчості, де він інколи вживав макаронічну мову та створював персонажів притаманних цьому жанру. Ознаки гавенди очевидні теж у певних фрагментах поеми «Пан Тадеуш», а дехто навіть вважав її першою шляхетською гавендою. Проте мало відомо, що саме Міцкевич восени 1830 року, під час перебування у Римі підштовхнув Генрика Жевуського до написання циклу гавенд «Щоденники Сопліци», які згодом стала шедевром та взірцем шляхетської гавенди.

Сам Міцкевич висловлювався про «Щоденники...», як про найкращий у своєму роді твір, зі свіжою тематикою, спонтанним стилем та сильним характером. Перші 20 частин збірки були видані у 1839–1841 у Парижі, а 5 останніх у 1844–1845 у Вільнюсі. Через декілька років, починаючи від цієї дати, гавенда стає одними із найпопулярніших жанрів в польській літературі. Саме ця збірка є основним об'єктом досліджень польських науковців. Так, наприклад, Северин Гощинський зазначав, що автор «Щоденники Сопліци» «не крутиться перед читачем, як акробат на канаті, не намагається засліпити блиском незвичайних думок та подій, вкритих фальшивою позолотою, не водить лабіринтами інтриг» [11, с. 7]. Разом з тим Гощинський оцінив «Щоденники...» із перспективи сюжетно-композиційних особливостей сучасного французького роману: він вказав на відсутність обов'язкового композиційного зв'язку між окремими частинами гавенди та усередині всієї збірки.

Генрик Жевуський, написавши «Щоденники Сопліци», створив свого роду пам'ятник шляхетській епосі. Її образ представлений з суб'єктивної точки зору і дещо узагальнений. Основні цінності її можна побачити безпосередньо через представників шляхти, це рівність, патріотизм, почуття честі та дотримання старих традицій. Шляхта має внутрішню сильну ієрархію з погляду на розмір маєтку і соціальний статус. З народженням кожен дворянин, мав право на певні привілеї, але насправді усім керували магнати, і вирішували хто і на що має право, підкупляючи всіх, для виконання своєї волі.

Католицька віра становить могутній фундамент етносу польського шляхтича. Реформація з погляду конфедератів сприймалася, як зло, яке прийшло з-за кордону. Світосприйняття шляхти досить просте, чорно — біле в своїх оцінках. Правильним є тільки те, що відоме, традиційне. Звідти і така сильна прив'язаність до різних закостенілих та архаїчних манер поведінки. Красномовним прикладом можуть слугувати вже такі застарілі традиції, як поклони чи виймання шаблі, які з часом втратили значення і стали незрозумілим ритуалом.

Автор гавенди «Щоденники Сопліци» Генрик Жевуський, народився 3 травня 1791 року у містечку Славута, що на Волині. Походив з аристократичної родини, батько його, Адам Вавжинець, письменник та політик, був правнуком культурного та політичного діяча Вацлава Жевуського, якого в 1767–1773 рр. Микола Репнін заслав у Калугу. У молоді роки Генрик служив у Варшаві. Декілька років жив у Петербурзі, там же був членом масонської ложі «Білий Орел». Багато подорожував. У 1825 Жевуський побував у Криму та Римі разом з Міцкевичем та пробудив у ньому захоплення істо-

ріями з шляхетського життя, що і сприяло ідеї створення «Пана Тадеуша». 1852 року працював редактором «Dziennika Warszawskiego». В останні роки життя оселився на Волині у містечку Чуднів, де 28 лютого 1866 помер.

Генрик Жевуський був дуже освіченою та різносторонньою людиною. Без сумніву його можна назвати однією із найдивніших і найбільш спірних постатей в польській літературі XIX. Та в нашій пам'яті він назавжди залишиться автором визначного циклу творів на початку 40-х років XIX ст. — «Щоденники Сопліци». Його сміливо можна залічити до списку найвидатніших досягнень польської романтичної прози.

«Жевуський постать «не вигідна» — він не хотів уподібнюватись до тодішнього суспільства, але також не хотів закарбуватися в нашій свідомості як польський шляхтич XIX століття та у нашому баченні польської літератури часів розподілу. Проте чи це означає, що ми маємо робити вигляд, що такого як Жевуський не існувало? Забути про письменника і його популярних, в свій час, творів, вважати за порожнє місце дискусії, які він розпалював провокаційними судженнями? Та це було б не справедливо і не розсудливо. Важко бути байдужим до праць Жевуського. Чи можна вважати фактом, що через стільки років цей письменник далі пробуджує сильні емоції, і чи це не найкращий стимул, аби взяти в руки його визначний доробок?» [5, с. 11–12].

Відомий польський літературний критик Станіслав Тарновський говорив про письменника наступне: «Вже не може з'явитись в нашій літературі фігура, яку так важко зрозуміти і уявити, природа якої така складна і сповнена протиріч, як у Генрика Жевуського. Кожного з наших письменників набагато легше зрозуміти, легше знайти ключ до творчості, вчинків чи характеру» [10, с. 1].

«Pamiętki J Pana Seweryna Soplicy, cześnika parnawskiego», така повна назва цього твору, містять у собі 25 оповідань, про людей, події і традиції, з якими зіткнувся під час свого довгого життя оповідач Северин Сопліца. Спільна риса, яка їх об'єднує — це відсутність логічного та хронологічного порядку. Сопліца не головний герой оповідань, він є тільки оповідачем і коментатором подій, його роль — висвітлити події зі погляду людини, як жила в ті часи.

Про жанр цього твору написано чи мало теоретичних праць. З точки зору Казімежа Бартошинського, («Словник польської літератури XIX») під гаслом «Гавенда» — «Pamiętki Soplicy» це не тільки вірець, але й, правильно сказати, єдина шляхетська гавенда, яка реалізує модель жанру гавенди — всі інші пізніші твори визначають як більшою або меншою мірою епігонські.

«Гавенда, як твердив Бартошинський, належить до тих літературних жанрів, основою яких у є підтримка порозуміння між відправником і одержувачем на підставі існуючих широких груп спільних знань, і спільної системи цінностей» [1, с. 313–314].

Головний оповідач Северин Сопліца — це типовий представник шляхетського середовища, він думає, відчуває, діє як більша частина шляхти, для яких гармонія з суспільством викликає духовне задоволення, оптимізм і внутрішній спокій. Але найголовніше у цьому була власна вигода. Сопліца знає, що за все потрібно платити, він ніколи не забуде про власний інтерес.

Свої дії Северин завжди узгоджує зі суспільним настроєм, уміє пристосовувати свої інтереси до чужих. Коли потрібно він смілий та відважний, при необхідності він вдає, ніби його немає. Відчуває себе приналежним до кращої раси і засліплений цим відчуттям. Це людина обмежена духовно і ментально. З цього випливає, що Сопліца

не має власної думки та переконань. Він не виділяється серед інших, тому на його прикладі можна дати загальну оцінку шляхти XVII–XIX ст.

Батько Сопліці, дворянин, помер коли йому було п'ять років, з вітчимою у нього були складні стосунки, тому його дядько, судовий наглядач у Новоградку, взяв над ним опіку. В єзуїтській школі досконало вивчив «Alwar» — основний підручник з латини і дякуючи дядьку елементарні навички писання позовів. Захоплення латиною розділив з ним Богуслав Огінський, вітебський губернатор. Він взяв Сопліцу у свій двір і після чого розпочалась його кар'єра придворного. Сопліца з шаблею в руці обороняючи честь маршала, заробив «пам'ятку на обличчі», і отримав від магната «Слуцький пояс, якого б і сенатор не соромився носити». Таким чином, повільно створювався його шляхетський стан — зі заробітною платою в 300 тинфів щороку, а також численними подарунками, отриманих за різні заслуги, нерідко пов'язані з ризиком для власного життя.

Після падіння Барської конфедерації і смерті наставника, здібного Северина приймає на роботу князь Радзивілл, для власних інтересів. В ті часи Сопліца одружується з Магдаленою Богушевичуною.

Провідною постаттю у творі є Кароль Радзивілл, який «був великим паном, набожний, благодійник шляхти і опорою нашої Барської конфедерації» («Конфедерацька проповідь»). Князь був уособленням шляхетських рис: щедрість, рівність і хоробрість. Як взірець шляхтича і могутнього пана він був веселим в товаристві, магнатом у якого з радістю відвідують прості шляхтичі та бідні, але рівні за народженням. Не зважаючи відсутність початкової освіти, Радзивілл був на диво мудрою людиною: «все, що наш князь сказав, варто вибити на камені». Щоб доповнити образ справжнього шляхтича, Жевуський представив його також як лицаря, який бореться за праве діло, на боці Барської конфедерації.

Северин завзятий патріот, який всією душею любить свої країну, чужою є для нього думка про те, що у складних реаліях другої половини XVIII століття, набагато легшим є вхопитися за зброю, ніж задуматись над тим на чийому ти боці і, що буде насправді кращим для країни. Взірець ідеалу для Сопліці — це воєвода Огінський, князь Радзивілл, а головний ворог князь Чарторийський, який сприяв вводу російської армії.

В ієрархії цінностей Северина Сопліці, релігія займає визначне місце. Проте його ставлення до Бога безпосереднє і фамільярне, поверхнєве і просте. Цим Жевуський хоче, в котрий раз, висвітлити примітивність шляхти.

Крім Сопліці Жевуський створив цілий ряд образів шляхтичів: одні з них відрізняються від Сопліці, тільки тим, що в більшою мірою підпадають під ідеали тодішнього суспільства (Рейтан, Войнілович, Корсак); інші, на відміну від головного героя, особливим чином відрізняються від загалу, одразу починають конфліктувати з оточенням. Серед них Державовський — солдат — ремісник, людина з низькими моральними цінностями, жорстокий і хоробрий; Рис — різкий, амбіційний і сміливий, має характер завойовника, Боровський — людина дуже весела і товариська, хоч різкий і впертий; Володкович — сміливий і впевнений в собі авантюрист. Характерні риси цих постатей зумовлені сильним темпераментом, якого був позбавлений Сопліца: замість здорового глузду і самоконтролю, вони імпульсивні та не стримані.

Магнати також відігравали дуже важливу роль, шляхта дякуючи магнатам, отримувала матеріальний прибуток, натомість відмовлялась від політичної незалежності.

ті та навіть свободи в переконаннях. Магнати через свій соціальний статус були по суті «головою шляхти», керували та спрямовували її політичним життям. Їх інтелектуальний рівень, як і в шляхти, дуже низький. Радзивілл був їх кумиром підлою та не контролюванню, психічно обмеженою людиною; він вірив в забобони, його захоплення це полювання на ведмедів, він любив випивку на гучні гулянки.

Сопліца брав участь у Барській конфедерації (пізніше він писав дев'ять оповідань, в яких ми бачимо різні згадки, як про саму конфедерацію, так і про осіб, як брали в ній участь і датування часу дії — до і після), ще раніше під час коли престол був ніким не зайнятий, з 1763 по 1764 як придворний Огінського, брав участь у спробі литовських магнатів проти коронування Станіслава Августа і хоробро виступав у битві під Слонимом.

Барська конфедерація виступав головною історичною подією у збірці гавенд «Щоденники Сопліци», участь у ній — головний вияв патріотизму героя. Події на конференції не мають нічого спільного з історичним перебігом руху. Присутність Сопліци на цьому заході не викликана його свідомим вибором і політичними переконаннями, швидше це виконання обов'язків на службі у Огінського, і це переконання Сопліца виражає в гавенді «Pan Ogiński», характеризуючи виникнення конфедерації:

«Za królów Sasów był bezrząd, ale była swoboda, było złe i dobre, a co więcej, za nimi był naród; a za Piastem były obce forsy [naciski]. Przyzwyczajony był szlachcicowi i panu ze swoimi błędzić jak mieć słusność przy pomocy zagranicznego żołnierza. Otóż więc, kiedy Moskwa najechała Warszawę, aby pana podstolego litewskiego na tron wynieść, prawie wszyscy panowie, temu nieradzi, ukartowali, aby po całym narodzie konfederację podnieść i przyjąć do tego, aby nikt obcy już u nas nie gospodarował».

Конфедерація в романтизмі була важливою та шанованою подією. Її перебіг і учасники стали легендою. Польська шляхта не бажала підкорюватись ненависному королю, навіть готова була повстати проти нього. Навколо подій 1768–1772 р. і народився міф правдивого шляхтича, який захищав свободу і віру. Створенню цього міфу великою мірою сприяв Жевуський в «Щоденниках Сопліци».

Гавенда «Конфедерацька проповідь» належить до найперших творів цього циклу. Має в своїй структурі маленьку розповідь про польську шляхту на тлі певної події.

Відбуваються це 4 листопада 1769 року в костьолі отців бернардинів на Голгофі. Чотирма днями раніше під Ланцкороною була одна із битв Барської конфедерації. Очолив її Казімеж Пулавський і поляки розгромили російське військо. З цієї нагоди, в костьолі зібрався натовп, дворянство і магнати (князь Радзивілл, Потоцький, Жевуський). Ще одною причиною для радості був день народження Кароля Радзивілла.

Священик Марек виступив перед дворянством, але всі були здивовані тим, що свою промову він присвятив не Дню Народженню Радзивілла, а Барській конфедерації. Марек розкритикував дії та поведінку вельмож під час конфедерації:

(«Kazanie konfederackie»)

«Szlachta walczy tylko dla pozorów i własnej chwały. — nie potrafi współpracować, najważniejsza bowiem jest dla nich zabawa i sprzeczki z błahych powodów. Można panowie zamiast uspokajać owe zatargi, jeszcze bardziej je podsycają, mając z tego przednią rozrywkę», «zapominają o Bogu i ojczyźnie».

Після бурхливої проповіді, яка потрясла шляхту, священик спустився з трибуни і почав співати «Przed oczu Twoje, Panie» (під час цього Сопліца розповідав про поминальну вечерю, у шляхтича Грановського, де окрім скандалів і розпусти побилися два

п'яних дворянина, пан Снарський з паном Болестою, названим Манькутом. Грановський червонів від сорому, коли отець Марек у своїй проповіді згадав про цю подію).

На загальний подив, Марек ще раз вийшов за кафедру. Він ніколи не оголошував дві проповіді в одній службі. Цього разу священник починає говорити про День Народження Радзивілла, але швидко відходить від цієї теми. Він розповідав про своє одкровення (явився йому «ангел Польщі»), він усвідомив, що країна занепадає і можновладці не хочуть рятувати. Він розповідає як під різними постатями заходив до шляхтичів і просив допомогти урядові Польщі, піти до Варшави і сформували уряд. Проте всі готові були віддати частину маєтку для країни, та ніхто з них би не пішов до Варшави, бо повинні охороняти свої маєтки. Отець Марек твердив, що їхня любов до батьківщини фальшива: «*Otóż to taka wasza miłość ojczyzny! I dlatego tułacie się, żeby odzyskać to, coście prawie dobrowolnie utracili. Niechże to wam za naukę na dal posłuży i waszym potomkom; pływcież na deszczce, kiedy już okręt wygodny przez niedbalstwo wasze od lądu odbiegł. A przynajmniej teraz, zaklinam w imię Chrystusa, nie ustawajcie w przedsięwzięciach waszych; może wam Bóg najwyższy pobłogosławi pomyślnością; a i w przeciwnym zdarzeniu nawet żadna wasza usilność dla ojczyzny straconą nie będzie. Myślcie w Bogu o ojczyźnie, ale tak działajcie, jak gdyby ona tylko jedynie od was zależała.*».

Ця проповідь викликала плач та розкаяння шляхти (хоча не багато це дало, бо ніхто з них так і не виправився на краще). Якби отця Марека не шанувала шляхта, його б засудили, а так всі цілували йому руку, і ще й випили за його здоров'я. Таким чином, єдиний подарунок який отримав Радзивілл до Дня Народження — це була гірка правда.

Особливою постаттю в гавенді серед конфедератів є отець Марек Яндович. Він очолює барський монастир кармелітів, користувався репутацією мудрого провідника і чудотворця. Отець харизматичний та розумний законовчитель, один серед тієї шляхти відкрито виражає проблеми сьогодення. Ми бачимо його, зокрема, під час служби в монастирі Голгофа, де він промовляє палку проповідь про любов до ближнього і обов'язок перед батьківщиною. Слова Марека всіх здивували, після виграної битви під Ланцкороною, крім того в день народження князя Радзивілла, всі чекали на слова похвали та побажання. Однак проповідь була зовсім не похвальною. Марек розкритикував відсутність хороших манер, занадто велику гордість конфедератів та постійні конфлікти. Отець Марек є втіленням совісті конфедерації, звинувачує присутні, що вони довели країну до розвалу. В той час коли вони самі дбають тільки про власні інтереси, турбуються тільки про власне багатство і комфорт, в той час як батьківщині потрібен сильний уряд. Навіть коли священник почав співати пісню «*Przed oczu Twoje, Panie*», ніхто не приєднався до його, всі стояли в заціпенінні, роздумуючи над словами отця.

Северин Сопліца відданий шанувальник «пророка» Марека. Сопліца — спостерігач, який намагається реалістично та просто, без містики описувати події, а не так як цього хотіли романтики, він описує його, як строгого священника, що не тільки наставляти на путь і надихати прихожан, а ще й може строго указати на погані вчинки. Найвідомішим з чудес отця можна згадати, коли на бенкеті для старшин конфедерації у Станіслава Анквіча, отець Марек виголошував промову за здоров'я Пресвятої Трійці, після чого з маленької хмарки сім раз під ряд вдарила блискавка, переляканим цим дивом свідкам священник сказав: « Не бійтесь діти! Бог благословляє нашу вечерю». Не можливо ствердити, що це означало пророцтво успіху конфедерації, чи випадковість.

«Kazanie konfederackie» гавенда, яскраво показує тодішні настрої шляхти, їхні пріоритети, та традиції. Генрик Жевуський та його літературного персонажа Северина Сопліці, як втілення самого автора, намагається правдиво та реалістично описувати події минулого, зберігає структурний розвиток сюжету. Про все що говорить Сопліца, він знає точно, і бачив це на власні очі.

Настрій Сопліці відображається в побудові речень, як правило повні та розвинені, хоча не особливо складні. Спокійний, рівний хід гавенди іноді переривається для підкреслення важливості даного моменту, або сильних емоцій оповідача. Замість розвинених речень з'являються короткі, прості, окличні, та інколи Сопліца відходить від своїх методів, коли використовує в великій кількості терміни та деталі, коли зазначає становище, професію, чи маєтки своїх героїв; він ніколи не пропускає описання соціального становища героя, або його титул.

Г. Жевуський тонко відчуває естетику світу, який описує. Зображує життя польської шляхти для самого себе, для своєї рідної визначеності, він має особливий шарм і красу, відчуває радість описуючи характерні риси минулого. Сьогодні його не цікавить.

На перший погляд ознак гумору «Щоденника...» немає, тому, що настрої розповіді досить серйозні, та він присутній, але досить своєрідний. Проявляється через постань головного героя. Він наївний, та простий, у нього відсутнє раціональне сприйняття реальності, поверхнєве мислення робить з нього комічного персонажа. Сопліца також любить перебільшування (наприклад коли під час проповіді отця Марка, який виголошував критику в адресу шляхти, їх схильність до бірок та пияцтва, Сопліца коментує згадуючи безпричинну бійку, як смішне та приємне видовище). Примітивність його підходу до життя та наївність не викликає негативних емоцій чи відрази, воно скоріше нас смішить і розвеселяє.

«Щоденники Сопліці» переносять нас часи Речі Посполитої та епоху шляхти. Жевуський описує Польщу як країну гармонії, благодаті, справедливості, взаємної поваги, моральності і патріотизму. Це країна, де кожен має своє місце і займається своєю справою до якої його покликав Бог. Хоч інколи ця країна постає, як анархічна, магнатська та безправна. Все це можна побачити очима Северина Сопліці — польського шляхтича. Пан Сопліца в пам'яті переносить нас минуле, де все було інакшим і кращим ніж в його сучасності.

У той час, коли було вже написано «Щоденки...» епоха шляхти була тільки спогадом, яку критикували представники нової епохи просвітництва, якій був притаманний раціоналізм, розум, братерство серед людей, інколи атеїзм. Генрик Жевуський був представником давніх часів і не визнавав ідеї просвітництва. На відміну від більшості своїх сучасників Польщі перед розподілом подобалась йому на багато більше в порівнянні часами в яких він жив, де цінувалось тільки матеріальне, та розміри маєтків. Жевуський був переконаний, що колись люди були доброзичливіші, щирі, гуманніші, було менше злочинів, не було ніяких графіті, корок на дорогах та шаленого темпу життя. В сучасному світі також можна зустріти релігійних людей, які вірять в чудеса і молитви отця Пію, або святої Фаустини, і їх ніхто не назве фанатиками. Тож, чому ми маємо осуджувати Сопліцю, якщо той вірить в чудеса отця Марка Яндовича і називати його дивним?

Проблема Северина Сопліці в тому, що він жив на рубежі епох і не зміг адаптуватись до нових часів. Ця проблема завжди актуальна, тому, що в будь-якій епосі, в

кожних часах будуть такі люди. Популярність «Щоденників Сопліци» в XIX столітті свідчила про те, що він був не однією людиною, яка любила і шанувала минуле.

Отже, сам твір має багато переваг, з яких найбільша це жива, художня мова, вона змушує читача відчувати атмосферу тих часів. Тих кого зацікавить ця книга, отримають цінні знання, які не здобудуть в звичайних підручниках з датами та подіями. Недоліком може бути наївна довіра до цієї епохи і упередженість при описі історичних постатей. Тим не менше це не робить «Щоденники Сопліци» менш цікавим та захоплюючим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bartoszyński K. Gawęda prozą. Słownik literatury XIX wieku / Bartoszyński Kazimierz / pod red. J. Bachórze i A. Kowalczykowej. — Wrocław, 1991. — 1112 s.
2. Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny / pod red. Juliana Krzyżanowskiego i Czesława Hernasa. Tom 1, A-M. — Warszawa, 1984. — PWN. — 702 s.
3. Maciejewski M. Gawęda jako słowo przedstawione: z zagadnień teorii gatunku / Maciejewski Marian. — Lublin, 1973. — KUL. — 21 st.
4. Nowela opowiadanie, gawęda: interpretacje małych form narracyjnych / pod red. K. Bartoszyński, M. Jasińska-Wojtkowska, S. Sawicki. — Warszawa, 1979. — PWN, wydanie drugie, poszerzone. — 491 s.
5. Nie-bajki i inne opowieści szlacheckie / Henryk Rzewuski / oprac. Iwona Węgrzyn. — Kraków : Księgarnia Akademicka, 2011. — 243 s.
6. Rzewuski H. Pamiętki Soplicy / oprac. Katarzyna Duda-Kaptur. — Kraków, 2009. — 238 st.
7. Rzewuski H. Pamiętki J Pana Seweryna Soplicy / Rzewuski Henryk. — Warszawa, Kraków : Wyd. Gebethnera i Wolffa, 1918.
8. Słownik literatury polskiej XIX wieku / pod red. J. Bachórze i A. Kowalczykowej. — Wrocław, 1991.
9. Szleszyński B. Przymierzanie kontusza: Henryk Rzewuski i Henryk Sienkiewicz — najwybitniejsi twórcy XIX-wiecznego nurtu sarmackiego / Bartłomiej Szleszyński. — Warszawa, 2007. — IBLPAN. — 240 st.
10. Tarnowski S. Henryk Rzewuski // Z odczytów publicznych odbytych we Lwowie w roku 1887. — Lwów 1887. — S. 1.
11. Waśko A. Romantyczna gwęda szlachecka. Antologia / Waśko Andrzej. — Kraków, 1999. — 334 s.